

اقتصادی، فرآیند خروج تدریجی اقتصاد جهان از شوک اولیه کووید-۱۹ آغاز گردید. با کاهش محدودیت‌های بهداشت عمومی در بیشتر اقتصادها در نیمه دوم سال، فعالیت‌های اقتصادی جهان از پایین‌ترین سطوح خود در ماه آوریل ۲۰۲۰ روندی افزایشی را طی کرد و شرایط بازار کار بهبود یافت. نرخ رشد تولید ناخالص داخلی جهان که در فصل دوم سال ۲۰۲۰ بیشترین کاهش را از زمان جنگ جهانی دوم به ثبت رسانده بود، در فصل پایانی این سال افزایش یافت؛ هرچند این رقم بسیار پایین‌تر از سطوح پیش از همه‌گیری کرونا در اقتصادهای بزرگ دنیا (بجز اقتصاد چین) بود. با بهبود روند مصرف کالاها در بسیاری از اقتصادها، تجارت جهانی کالاها نیز در نیمه دوم سال ۲۰۲۰ به سرعت بهبود یافت و سفارش‌های صادراتی جدیدی در ماه‌های پایانی سال رقم خورد؛ قیمت مواد اولیه در نیمه دوم سال افزایش یافت که به دنبال محدودیت‌های عرضه جهانی به افزایش نرخ تورم در برخی از اقتصادها انجامید. در این سال، سرعت بهبود در اقتصاد چین نسبت به سایر اقتصادهای بزرگ جهان بیشتر بود. در ماه‌های پایانی سال ۲۰۲۰ با افزایش دوباره آمار ابتلا به کووید-۱۹ و از سرگیری سیاست فاصله‌گذاری اجتماعی، فعالیت اقتصادی در بسیاری از اقتصادهای اروپایی و ایالات متحد دوباره با کندی مواجه شد. شیوع سویه‌های جدید بیماری و افزایش نرخ مرگ و میر در پایان سال، ریسک چشم‌انداز اقتصاد جهان را افزایش داد و

اقتصاد جهان در سال ۲۰۲۰ میلادی با شوک ناشی از شیوع همه‌گیری کووید-۱۹ و تبعات منفی آن مواجه گردید. طی نیمه اول این سال، بسیاری از فعالیت‌ها و خدمات اقتصادی در کشورهای مختلف به دلیل اجرای برنامه‌های فاصله‌گذاری اجتماعی با تعطیلی مواجه شدند؛ تولیدات صنعتی به شدت کاهش یافتند و به دلیل ضعف تقاضا و نااطمینانی درخصوص چشم‌انداز آینده اقتصاد، سرمایه‌گذاری با محدودیت‌هایی همراه گردید. با کاهش قیمت انرژی و مواد اولیه در نیمه اول سال ۲۰۲۰، نرخ تورم در اقتصادهای مختلف روندی نزولی را تجربه کرد و رشد تجارت جهانی با کاهش ۹ واحد درصدی نسبت به سال ۲۰۱۹ به حدود ۷/۸- درصد در سال ۲۰۲۰ رسید. با وجود ثبت رکوردهای تاریخی کاهش سطح فعالیت‌های اقتصادی در سال ۲۰۲۰، واکنش سیاستی در اقتصادهای پیشرفته در مواجهه با بحران، بسیار گسترده بود. سیاست‌های پولی انبساطی در بیش از ۲۱ بانک مرکزی، از جمله فدرال رزرو آمریکا و بانک مرکزی اروپا و همچنین بهبود وضعیت اقتصادی در اقتصادهای نوظهور مانند برزیل، روسیه و هند سبب گردید تا کاهش رشد اقتصاد جهانی کمتر از سطوح مورد انتظار تحقق یابد. بیشتر دولت‌ها در اقتصادهای پیشرفته در سال ۲۰۲۰ اقدام به حمایت‌های مالی گسترده از خانوارها و بنگاه‌ها در قالب کاهش مالیات و افزایش پرداخت‌های انتقالی (یارانه)، تزریق سرمایه در قالب سهام، اعطای وام و ارایه تضمین‌های مربوطه نمودند.

طی نیمه دوم سال ۲۰۲۰، به دنبال تایید چندین نمونه واکسن توسط سازمان بهداشت جهانی و بهبود چشم‌انداز

ضرورت تداوم سیاست‌های حمایتی را بارزتر کرد. در مجموع، رشد تولید ناخالص داخلی جهان در سال ۲۰۲۰ به میزان ۲/۸- درصد بود که در مقایسه با نرخ رشد اقتصادی ۲/۸ درصدی سال ۲۰۱۹، نشان‌دهنده کاهش معادل ۵/۶ واحد درصد بود. نرخ رشد اقتصادی در اقتصادهای پیشرفته در این سال با ۵/۹ واحد درصد کاهش نسبت به سال ۲۰۱۹ به ۴/۲- درصد رسید. همچنین، نرخ رشد اقتصادی در اقتصادهای نوظهور و در حال توسعه با ۵/۴ واحد درصد کاهش نسبت به سال قبل از آن به ۱/۸- درصد در سال ۲۰۲۰ رسید. نرخ تورم جهانی در سال ۲۰۲۰ به ۳/۲ درصد رسید که نشان‌دهنده کاهش معادل ۰/۳ واحد درصد نسبت به سال ۲۰۱۹ بود. همچنین، نرخ تورم در اقتصادهای پیشرفته با ۰/۷ واحد درصد کاهش نسبت به سال قبل به ۰/۷ درصد رسید و در اقتصادهای نوظهور و در حال توسعه با ۰/۱ واحد درصد افزایش نسبت به سال ۲۰۱۹ به ۵/۲ درصد رسید.

۱-۱- اقتصادهای پیشرفته

اقتصادهای پیشرفته در سال ۲۰۲۰ با پیامدهای گسترده ناشی از شیوع بیماری کووید-۱۹ مواجه بودند. با توجه به کاهش شدید سطح تقاضای داخلی، محدودیت عرضه کالاها و خدمات و نیز کاهش حجم تجارت بین‌الملل، رشد تولید در این گروه از اقتصادها طی نیمه اول سال ۲۰۲۰ با کاهش چشمگیری مواجه شد. از اواسط سال ۲۰۲۰ و به دنبال کاهش موقت همه‌گیری، سطح فعالیت‌ها برای مدت کوتاهی با رونق مواجه شد و نرخ رشد اقتصادی افزایش یافت؛ هرچند با افزایش مجدد آمار ابتلا به کووید-۱۹ طی نیمه دوم سال ۲۰۲۰، اقدامات محدودکننده جهت مهار این بیماری تشدید گردید. در این سال، سرمایه‌گذاری در بنگاه‌های اقتصادی با رشد منفی شدیدی

مواجه گردید که عمدتاً ناشی از کاهش تقاضا و افزایش نااطمینانی درخصوص چشم‌انداز اقتصاد کلان بود. در سال ۲۰۲۰ فعالیت اقتصادی در بخش خدمات به دلیل الزام به فاصله‌گذاری اجتماعی در سطوح پایینی قرار گرفت. واکنش مالی اقتصادهای پیشرفته به شوک اولیه همه‌گیری در سال ۲۰۲۰ نسبتاً سریع و حتی فراتر از واکنش‌های مالی صورت گرفته در رکودهای اقتصادی پیشین بود. در این سال، همراه با تشدید اقدامات مهارکننده بیماری، حمایت‌های مالی دولت‌ها از خانوار و بنگاه‌ها در بسیاری از اقتصادهای پیشرفته گسترش یافت و مقام‌های پولی نیز با برنامه‌های خرید دارایی (سیاست تسهیل مقداری) در مقیاس وسیع (فدرال رزرو، بانک مرکزی اروپا، بانک مرکزی ژاپن)، ارایه تسهیلات تامین مالی وام‌دهی (بانک مرکزی اروپا) و کاهش نرخ‌های سیاستی (فدرال رزرو) حمایت‌های مالی صورت گرفته را تقویت کردند. به دلیل اتخاذ سیاست‌های حمایتی قوی توسط دولت‌ها تاثیر همه‌گیری کووید-۱۹ بر سطح درآمد و مصرف خانوارها در این گروه از اقتصادها محدود بود. در مجموع، اقتصادهای پیشرفته در سال ۲۰۲۰ کاهش رشدی معادل ۵/۹ واحد درصد نسبت به سال ۲۰۱۹ را تجربه کرده و نرخ رشد در این اقتصادها به رقم ۴/۲- درصد رسید.

سطح تولید ناخالص داخلی در آمریکا طی نیمه اول سال ۲۰۲۰ در مجموع ۱۰ درصد کاهش یافت و نرخ بیکاری در ماه آوریل به بالاترین سطح پس از جنگ جهانی دوم (حدود ۱۴/۸ درصد) رسید. طی نیمه دوم سال و با کاهش محدودیت‌های اجباری و سازگاری خانوارها و شرکت‌ها با شرایط همه‌گیری و نیز اتخاذ حمایت‌های مالی گسترده، سطح فعالیت‌ها در بسیاری از بخش‌های اقتصادی آمریکا با بهبود مواجه شد و نرخ بیکاری نیز کاهش یافت. در مجموع، نرخ رشد

گزارش اقتصادی و ترازنامه سال ۱۳۹۹

خرید دارایی‌ها و حذف محدودیت‌های توزیعی در برنامه خرید اوراق قرضه بود که ترس از نکول بدهی‌های کشورهای عضو اتحادیه‌ی اروپا را کاهش داد. دولت‌های عضو این اتحادیه نیز اقدام به ارایه بسته‌های حمایت مالی قابل توجهی کردند؛ دولت آلمان اقدام به ارایه محرک مالی به ارزش ۴/۵ درصد تولید ناخالص داخلی (حدود دو برابر حمایت مالی صورت گرفته در بحران سال ۲۰۰۹) و نیز یک بسته حمایتی به ارزش ۲۰ درصد تولید ناخالص داخلی به شکل ضمانت‌های اعطای اعتبار به شرکت‌ها کرد.

دولت ایتالیا نیز با وجود سطوح بالای بدهی، محرک مالی به میزان بیش از ۴ درصد تولید ناخالص داخلی این کشور را ارایه کرد. رشد اقتصادی در انگلستان که در فوریه ۲۰۲۰ از اتحادیه اروپا خارج شد، کاهش شدیدی معادل ۱۲/۶ واحد درصد نسبت به سال ۲۰۱۹ را تجربه کرد و به ۱۱/۰- درصد در سال ۲۰۲۰ رسید.

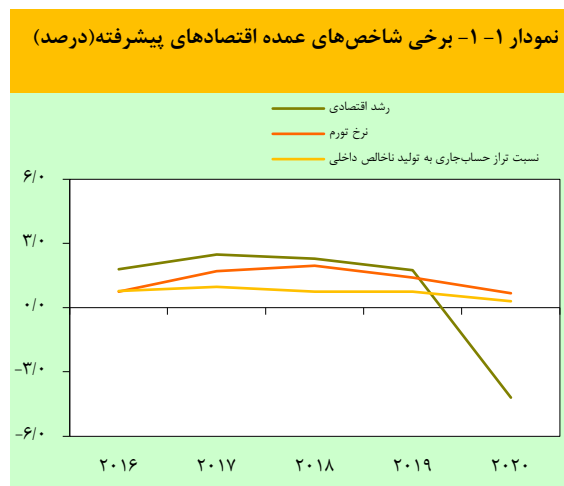
در ژاپن نیز همانند سایر اقتصادهای پیشرفته، فعالیت‌های اقتصادی به دنبال اتخاذ اقدام‌های پیشگیرانه جهت کنترل همه‌گیری در سال ۲۰۲۰ به شدت کاهش یافت. به تعویق افتادن مسابقات المپیک تابستانی ۲۰۲۰ توکیو، آثار نامطلوب اقتصادی این بیماری را در این کشور دو چندان کرد. بانک مرکزی ژاپن برای کمک به رشد اقتصادی، خریدهای اوراق بهادار و اوراق قرضه شرکت‌ها را افزایش و در نتیجه ترازنامه این بانک را به بیش از ۱۰ درصد تولید ناخالص داخلی این کشور گسترش داد. همچنین، علاوه بر وجوه حاصل از محرک مالی در دسامبر ۲۰۱۹، دولت ژاپن در سال ۲۰۲۰ بسته‌های حمایت مالی به ارزش ۴۰ درصد تولید ناخالص داخلی را اعمال نمود. حمایت‌های بودجه‌ای بی‌سابقه دولت ژاپن منجر به رشد فعالیت‌های اقتصادی در فصل سوم

اقتصادی آمریکا از ۲/۳ درصد در سال ۲۰۱۹ به ۲/۸- درصد در سال ۲۰۲۰ رسید که نشان دهنده کاهشی معادل ۵/۱ واحد درصد بود. در این سال، فدرال رزرو نرخ‌های سیاستی را تقریباً به صفر کاهش داد و با هدف تثبیت سیستم مالی، اقدامات گسترده‌ای شامل خرید نامحدود بدهی‌های دولت، خرید تعهدات وام مسکن و نیز خرید اوراق قرضه شرکتی و اوراق بهادار دولتی در مقیاس وسیع انجام داد. از دیگر اقدامات حمایتی این کشور طی همه‌گیری کووید-۱۹ اعطای وام به شرکت‌ها و دولت‌های ایالتی و محلی و پرداخت‌های انتقالی مستقیم به خانوارها طی سال ۲۰۲۰ بود.

در حوزه یورو به منظور مقابله با شیوع گسترده ویروس کرونا، اقدامات مختلفی همچون قرنطینه سراسری، تعطیلی طولانی‌مدت مدارس و محدودیت‌های مرزی در سال ۲۰۲۰ اعمال شد. به دنبال کاهش فعالیت‌های اقتصادی ناشی از محدودیت‌های مورد اشاره، نرخ رشد اقتصادی این حوزه در سال ۲۰۲۰ با کاهشی معادل ۷/۷ واحد درصد نسبت به سال ۲۰۱۹ به ۶/۱- درصد رسید. از دیگر دلایل این کاهش نرخ رشد می‌توان به اتکای بالای بسیاری از اقتصادهای این حوزه به صنعت گردشگری و افت شدید فعالیت‌ها در این بخش اشاره کرد. از این رو، در میان کشورهای حوزه یورو، اسپانیا با بیشترین میزان کاهش نرخ رشد اقتصادی (معادل ۱۳/۲- واحد درصد) نسبت به سال ۲۰۱۹ مواجه گردید و نرخ رشد این کشور به ۱۱/۲- درصد در سال ۲۰۲۰ رسید. نرخ رشد اقتصادی در کشورهای فرانسه، ایتالیا و آلمان به ترتیب با ۹/۶، ۹/۵ و ۴/۹ واحد درصد کاهش نسبت به سال ۲۰۱۹ به ترتیب به ۷/۷-، ۹/۰- و ۳/۸- درصد در سال ۲۰۲۰ رسید. از جمله اقدامات حمایتی بانک مرکزی اروپا طی بحران همه‌گیری کووید شامل ارائه وام‌های کم‌بهره به بانک‌ها، افزایش قابل توجه

فصل ۱ خلاصه‌ای از وضع اقتصادی جهان

شده بود، در نیمه دوم سال و به دلیل محدودیت‌های عرضه با افزایش مواجه شد؛ هرچند در مجموع نرخ تورم اقتصادهای پیشرفته از ۱/۴ درصد در سال ۲۰۱۹ به ۰/۷ درصد در سال ۲۰۲۰ کاهش یافت.

سال ۲۰۲۰ شد؛ با این‌حال، با شیوع دوباره همه‌گیری و کاهش سطح مصرف، رونق ایجاد شده با کندی مواجه شد. رشد اقتصادی ژاپن در سال ۲۰۲۰ معادل ۴/۲- درصد بود که ۳/۸ واحد درصد نسبت به سال قبل از آن کاهش داشت. رشد اقتصادی کانادا نیز با ۷/۰ واحد درصد کاهش نسبت به سال قبل از آن به ۵/۱- درصد در سال ۲۰۲۰ رسید.

مجموعه اقدامات سیاستی صورت‌گرفته تاثیر بسزایی در تعدیل زبان‌های وارده بر اقتصادهای پیشرفته داشت و به دنبال آغاز واکسیناسیون عمومی از اوایل سال ۲۰۲۱، بسیاری از شاخص‌های اقتصادی در اقتصادهای پیشرفته شاهد روند صعودی بودند. در اوایل ظهور همه‌گیری کرونا، نرخ تورم که به دلیل پایین بودن تقاضای کل، کسادی بازارهای کار و کاهش هزینه‌ها از سوی بنگاه‌های تولیدی با کاهش مواجه

جدول ۱-۱- برخی شاخص‌های عمده اقتصادهای پیشرفته

(درصد)

تراز حساب‌جاری به تولید ناخالص داخلی	نرخ تورم		رشد اقتصادی			
	۲۰۲۰	۲۰۱۹	۲۰۲۰	۲۰۱۹		
جهان	-	-	۳/۲	۳/۵	-۲/۸	۲/۸
اقتصادهای پیشرفته	۰/۳	۰/۷	۰/۷	۱/۴	-۴/۲	۱/۷
ایالات متحده آمریکا	-۲/۸	-۲/۱	۱/۳	۱/۸	-۲/۸	۲/۳
منطقه اروپا	۱/۸	۲/۴	۰/۳	۱/۲	-۶/۱	۱/۶
آلمان	۷/۱	۸/۲	۰/۴	۱/۴	-۳/۸	۱/۱
فرانسه	-۱/۶	۰/۵	۰/۵	۱/۳	-۷/۷	۱/۹
ایتالیا	۳/۹	۳/۳	-۰/۱	۰/۶	-۹/۰	۰/۵
اسپانیا	۰/۶	۲/۱	-۰/۳	۰/۸	-۱۱/۲	۲/۰
ژاپن	۳/۰	۳/۴	۰/۰	۰/۵	-۴/۲	-۰/۴
انگلستان	-۳/۲	-۲/۸	۰/۹	۱/۸	-۱۱/۰	۱/۶
کانادا	-۲/۲	-۲/۰	۰/۷	۱/۹	-۵/۱	۱/۹

ماخذ: صندوق بین‌المللی پول، «گزارش چشم‌انداز اقتصاد جهان»، اکتبر ۲۰۲۳

۱-۲- اقتصادهای نوظهور و در حال توسعه

رشد اقتصادی در اقتصادهای نوظهور و در حال توسعه (به استثنای کشور چین) نشان‌دهنده رکود اقتصادی در ۸۰

در سال ۲۰۲۰، همه‌گیری ویروس کرونا آثار منفی شدیدی بر اقتصادهای نوظهور و در حال توسعه به جای گذاشت.

گزارش اقتصادی و ترازنامه سال ۱۳۹۹

سال ۱۹۷۶ بی‌سابقه بوده است. با این حال، این نرخ بالاتر از انتظارات موجود محقق شد که عمدتاً ناشی از کنترل موثر همه‌گیری ویروس و مشوق‌های صورت گرفته در سرمایه‌گذاری بخش عمومی بود. به دنبال حمایت‌های گسترده‌ی مالی دولت پس از وقوع همه‌گیری، فعالیت‌های اقتصادی چین از اواسط سال ۲۰۲۰ با رونق همراه شد. با این حال، اتخاذ سیاست‌های پولی و مالی انبساطی به منظور ایجاد ثبات اقتصادی و رونق سرمایه‌گذاری عمومی در سال ۲۰۲۰ به افزایش شدید کسری بودجه دولت و بدهی کل اقتصاد انجامید. بدهی بخش‌های عمومی و دولتی که پیش از وقوع بحران همه‌گیری نیز در اقتصاد چین از روندی فزاینده برخوردار بود، در این سال با شدت بیشتری افزایش یافت و در سطوح بالایی قرار گرفت. این موضوع دستاوردهای حاصله در زمینه سیاست‌های کاهنده سطح بدهی که از سال ۲۰۱۶ در اقتصاد این کشور در پیش گرفته شده بود را خنثی کرد. کشورهای حوزه جنوب آسیا در سال ۲۰۲۰ با کاهش شدید فعالیت‌های اقتصادی مواجه شدند که عمدتاً ناشی از رکود اقتصادی در کشور هند به دنبال شیوع ویروس کرونا بود. اقتصاد هند که پیش از ظهور همه‌گیری در بخش موسسات اعتباری غیر بانکی دچار مشکل شده بود، در سال ۲۰۲۰ با کاهش رشدی معادل ۹/۷ واحد درصد نسبت به سال ۲۰۱۹ مواجه گردید و نرخ رشدی معادل ۵/۸- درصد را تجربه کرد.

به دلیل شیوع چشمگیر ویروس کرونا، نرخ بالای مرگ و میر و کندی رشد اقتصاد جهانی، نرخ رشد اقتصادی در کشورهای حوزه آمریکای لاتین و کارائیب با ۷/۲ واحد درصد کاهش نسبت به سال ۲۰۱۹ مواجه شد و به ۷/۰- درصد در سال ۲۰۲۰ رسید که نشان‌دهنده کاهشی بسیار

درصد از کشورهای این گروه بود. در این میان، اقتصادهایی متحمل بیشترین میزان رکود شدند که اتکای بالایی به بخش‌های خدمات و توریسم داشتند (کشورهای آرژانتین و هند) و یا به دلیل کاهش تقاضای خارجی با کاهش شدید صادرات مواد اولیه صنعتی مواجه شدند (کشورهای حوزه آمریکای لاتین و خاورمیانه). در این سال، نابرابری درآمدی در اقتصادهای نوظهور و در حال توسعه افزایش یافت و این موضوع به ویژه در مورد درآمد زنان، کارگران مهاجر و شاغلان با مهارت پایین و مشاغل غیررسمی مصداق بیشتری داشت. از اواسط سال ۲۰۲۰ با کاهش موقت همه‌گیری و بهبود چشم‌انداز رشد اقتصادی جهان، بیشتر اقتصادهای نوظهور و در حال توسعه به مراتب با شرایط بهتری مواجه شدند، به گونه‌ای که شدت رکود اقتصادی از آنچه پیش‌تر انتظار می‌رفت کمتر تحقق یافت؛ با این حال، تولید ناخالص داخلی در سال ۲۰۲۰ بسیار پایین‌تر از پیش‌بینی‌های صورت گرفته پیش از وقوع همه‌گیری بود. بازارهای کار از زمان آغاز وقوع همه‌گیری، در این گروه از اقتصادها با کساد مواجه شد و نرخ بیکاری افزایش یافت. در برخی از اقتصادها نرخ مشارکت نیروی کار به شدت کاهش یافت. عامل بازدارنده رشد اقتصادی در بسیاری از اقتصادهای نوظهور و در حال توسعه به ویژه تولیدکنندگان نفت و گاز، کاهش قیمت جهانی مواد اولیه بود. در مجموع، نرخ رشد اقتصادی در اقتصادهای نوظهور و در حال توسعه با ۵/۴ واحد درصد کاهش نسبت به سال ۲۰۱۹ به ۱/۸- درصد در سال ۲۰۲۰ رسید که پایین‌ترین نرخ رشد طی ۶۰ سال گذشته محسوب می‌شد.

نرخ رشد اقتصادی چین در سال ۲۰۲۰ با ۳/۸ واحد درصد کاهش نسبت به سال ۲۰۱۹ به ۲/۲ درصد رسید که از

شدیدتر از زمان بحران مالی جهانی در سال ۲۰۰۸ بود. از دلایل عمده این کاهش می‌توان به محدودیت‌های وضع شده جهت کنترل همه‌گیری کرونا، نامناسب بودن شرایط تامین مالی و کاهش قیمت مواد اولیه در نیمه اول سال ۲۰۲۰ اشاره کرد. همچنین در سال ۲۰۲۰، صنعت گردشگری در کشورهای این حوزه به شدت دچار رکود گردید. به علاوه، افزایش ریسک‌گریزی جهانی موجب خروج شدید سرمایه از این کشورها شد. در مجموع، نرخ رشد اقتصادی در اقتصادهای آرژانتین، برزیل و مکزیک به ترتیب با کاهشی معادل ۷/۹٪، ۴/۵٪ و ۸/۴٪ واحد درصد نسبت به سال ۲۰۱۹ به ۹/۹٪، ۳/۳٪ و ۸/۷٪- درصد در سال ۲۰۲۰ رسید. در حوزه اقتصادهای نوظهور و در حال توسعه اروپایی و آسیای مرکزی، کشورهایی که دارای ارتباطات مالی و تجاری قوی‌تری با حوزه اروپا بوده و نیز کشورهایی که وابستگی بالایی به بخش خدمات و جهانگردی داشتند با گسترش همه‌گیری زیان‌های بیشتری متحمل شدند. نرخ رشد اقتصادی در اقتصادهای نوظهور و در حال توسعه اروپایی در سال ۲۰۲۰ به ۱/۶- درصد رسید که نشان‌دهنده کاهشی معادل ۴/۱٪ واحد درصد نسبت به سال ۲۰۱۹ بود. کشورهای حوزه جنوب آفریقا با شیوع همه‌گیری متحمل زیان‌های زیادی شدند و دستیابی به اهداف توسعه‌ای در آنها بیش از پیش دشوار گردید. نرخ رشد اقتصادی در این حوزه به ۱/۶- درصد در سال ۲۰۲۰ رسید که نشان‌دهنده کاهشی معادل ۴/۸٪ واحد درصد نسبت به سال ۲۰۱۹ بود.

در مواجهه با اختلال‌های شدید اقتصادی و فشارهای تورمی طی سال ۲۰۲۰، بانک‌های مرکزی در اقتصادهای نوظهور و در حال توسعه به سیاست‌های پولی انبساطی در

مقیاسی بی‌سابقه پرداختند. تعدادی از بانک‌های مرکزی در این منطقه نرخ‌های سیاستی را به شدت کاهش دادند و برخی دیگر آن را با سیاست‌های پولی غیرمتمعارفی مانند برنامه‌های خرید دارایی تکمیل کردند (شیلی، کلمبیا، مجارستان، هند، اندونزی، فیلیپین، لهستان، رومانی، تایلند، ترکیه، آفریقای جنوبی). این خریدها که عمدتاً مربوط به اوراق قرضه دولتی و گاهی اوراق بهادار بخش خصوصی بود، به تثبیت بازده اوراق بهادار با سررسیدهای طولانی کمک کرد. سایر اقدام‌های سیاستی در اقتصادهای نوظهور و در حال توسعه شامل تامین نقدینگی، کاهش نرخ ذخیره قانونی بانک‌ها، ایجاد خطوط سوآپ موقت با سایر بانک‌های مرکزی برای تامین نقدینگی و مداخله در بازار ارز بود. همچنین، برنامه‌های محرک مالی از جمله تامین کمک‌های اجتماعی، حمایت از مشاغل کوچک به شکل تعویق سررسیدهای مالیاتی و تعلیق وام‌ها و تقبل هزینه‌های مازاد در بخش سلامت به اجرا درآمد.

پس از همه‌گیری، فشارهای تورمی در اقتصادهای نوظهور و در حال توسعه طی نیمه اول سال ۲۰۲۰ با کاهش مواجه شد. با این حال، در ادامه سال با افزایش محدودیت‌های عرضه، نرخ تورم افزایش یافت. شاخص قیمت تولیدکننده (PPI) به دنبال افزایش تدریجی قیمت مواد اولیه پس از کاهش شدید در اوایل شیوع پاندمی در برخی از اقتصادها از جمله چین به شدت افزایش یافت. نرخ تورم در بازارهای نوظهور و اقتصادهای در حال توسعه با افزایش اندکی نسبت به سال قبل از آن (حدود ۰/۱٪ واحد درصد) به ۵/۲٪ درصد رسید، هرچند در برخی از کشورهای این گروه به دلیل کاهش ارزش پول ملی یا افزایش قیمت مواد غذایی،

گزارش اقتصادی و ترازنامه سال ۱۳۹۹

نرخ تورم با افزایش مواجه شد. به عنوان مثال، تورم در هند ۴/۸ درصد در سال ۲۰۱۹ به ۶/۲ درصد در سال ۲۰۲۰ افزایش یافت. به دلیل اختلال‌های عرضه و افزایش قیمت مواد غذایی از

جدول ۱-۲- برخی شاخص‌های عمده اقتصادهای نوظهور و در حال توسعه

(درصد)

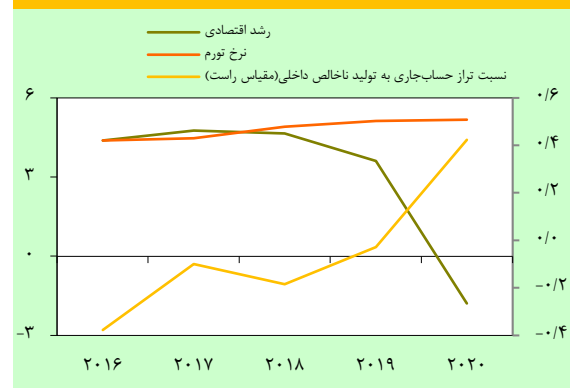
تراز حساب جاری به تولید ناخالص داخلی	نرخ تورم		رشد اقتصادی			
	۲۰۲۰	۲۰۱۹	۲۰۲۰	۲۰۱۹		
-	-	۳/۲	۳/۵	-۲/۸	۲/۸	جهان
۰/۴	۰/۰	۵/۲	۵/۱	-۱/۸	۳/۶	اقتصادهای نوظهور و در حال توسعه
۱/۵	۰/۵	۳/۲	۳/۳	-۰/۵	۵/۲	کشورهای در حال توسعه آسیایی
۱/۷	۰/۷	۲/۵	۲/۹	۲/۲	۶/۰	چین
۰/۹	-۰/۹	۶/۲	۴/۸	-۵/۸	۳/۹	هند
۳/۸	۲/۸	۱/۰	۱/۹	-۴/۴	۴/۳	آسه‌آن (ASEAN) (۱)
۰/۱	۱/۳	۵/۴	۶/۷	-۱/۶	۲/۵	اقتصادهای نوظهور و در حال توسعه اروپایی
۲/۴	۳/۹	۳/۴	۴/۵	-۲/۷	۲/۲	روسیه
-۴/۴	۱/۴	۱۲/۳	۱۵/۲	۱/۹	۰/۸	ترکیه
-۳/۴	۰/۴	۱۰/۴	۷/۶	-۲/۶	۱/۶	خاورمیانه و آسیای مرکزی
-۰/۴	-۲/۲	۶/۴	۷/۶	-۷/۰	۰/۲	آمریکای لاتین و حوزه کارائیب
-۱/۹	-۳/۶	۳/۲	۳/۷	-۳/۳	۱/۲	برزیل
۲/۰	-۰/۴	۳/۴	۳/۶	-۸/۷	-۰/۳	مکزیک
۰/۷	-۰/۸	۴۲/۰	۵۳/۵	-۹/۹	-۲/۰	آرژانتین
-۲/۷	-۳/۲	۱۰/۱	۸/۱	-۱/۶	۳/۲	جنوب آفریقا

ماخذ: صندوق بین‌المللی پول، «گزارش چشم‌انداز اقتصاد جهان»، اکتبر ۲۰۲۳
 ۱- شامل کشورهای اندونزی، مالزی، فیلیپین، سنگاپور و تایلند می‌باشد.

۳-۱- حوزه مناپ

رشد اقتصادی در کشورهای حوزه خاورمیانه و شمال آفریقا، افغانستان و پاکستان (حوزه مناپ) در سال ۲۰۲۰ به ۲/۷- درصد رسید که در مقایسه با سال ۲۰۱۹ کاهش معادل ۴/۰ واحد درصد را نشان می‌دهد. آسیب‌های ناشی از گسترش ویروس کرونا به همراه کاهش شدید قیمت و تقاضای نفت در این سال، رکود اقتصادی کشورهای حوزه مناپ را تشدید کرد و به کاهش بیشتر درآمد سرانه کشورهای این حوزه دامن زد. در بیشتر ماه‌های سال ۲۰۲۰، صادرات و تولید صنعتی در

نمودار ۱-۲- برخی شاخص‌های عمده اقتصادهای نوظهور و در حال توسعه (درصد)

کشورهای حوزه مناپ دارای روندی کاهشی بود و نرخ اشتغال در بسیاری از اقتصادهای این گروه با کاهش شدید مواجه گشت. کاهش قیمت و تولید نفت خام، موجب سقوط ۵۰ درصدی درآمدهای نفتی برخی از کشورهای این منطقه از جمله عراق طی نیمه اول سال ۲۰۲۰ گردید. با توجه به اقدامات انجام شده برای مقابله با همه‌گیری و نوسانات قیمت نفت، تراز مالی دولت در کشورهای حوزه مناپ طی نیمه اول سال ۲۰۲۰ با عدم توازن شدیدی مواجه شد که نشان‌دهنده کاهش سطح درآمدها ناشی از کاهش سطح تقاضای داخلی، کاهش قیمت نفت و نیز حمایت‌های مالی دولت برای مقابله با آثار همه‌گیری کووید-۱۹ بود. کشورهای صادرکننده نفت این حوزه در مقایسه با کشورهای واردکننده نفت، در تامین مالی عمومی با اختلال بیشتری مواجه شدند، به‌گونه‌ای که کسری بودجه دولت در کشورهای حوزه مناپ^(۱) از حدود ۳/۸ درصد تولید ناخالص داخلی در سال ۲۰۱۹ به حدود ۱۰/۱ درصد تولید ناخالص داخلی در سال ۲۰۲۰ افزایش یافت. در برخی از کشورهای حوزه مناپ از جمله پاکستان و تونس به دلیل محدودیت در فعالیت‌های اقتصادی و کاهش واردات، تراز تجاری بهبود یافت. طی نیمه اول سال ۲۰۲۰، جریان خروج سرمایه در این منطقه بسیار بالا بود و پس از آن تا حدی تثبیت شد (حدود ۲ میلیارد دلار خروج سرمایه). با کاهش قیمت نفت به پایین‌ترین سطح خود طی ۲۰ سال گذشته در ماه‌های مارس و آوریل سال ۲۰۲۰، سازمان کشورهای صادرکننده نفت (اوپک) و سایر تولیدکنندگان بزرگ نفت (اوپک پلاس) در ماه آوریل توافقی مبنی بر کاهش تولید نفت خام امضا کردند که این اقدام به تثبیت قیمت نفت انجامید.

به منظور کاهش آثار اقتصادی ناشی از همه‌گیری، طی نیمه اول سال ۲۰۲۰ بسته‌های حمایت مالی متعددی در اقتصادهای حوزه مناپ اجرا شد. در برخی از کشورهای صادرکننده نفت، افزایش بودجه حمایتی در راستای ارتقای مراقبت‌های بهداشتی و بهبود سیستم‌های سلامتی به کارگرفته شد. در حوزه سیاست‌های پولی، بانک‌های مرکزی در بیشتر اقتصادهای این گروه اقدام به کاهش نرخ‌های سیاستی و نرخ ذخایر قانونی نمودند. به‌رغم کاهش تقاضا و هزینه‌های پایین‌تر انرژی، نرخ تورم در بسیاری از کشورهای حوزه مناپ به استثنای کشورهای عضو شورای همکاری خلیج فارس، اردن و مراکش افزایش یافت و از ۷/۸ درصد در سال ۲۰۱۹ به ۱۰/۸ درصد در سال ۲۰۲۰ رسید. افزایش قیمت مواد غذایی، کاهش نرخ‌های سیاستی و کاهش ارزش پول ملی از جمله دلایل این افزایش قلمداد شدند. در میانه بحران همه‌گیری و اعمال قرنطینه‌های سراسری جهت مقابله با بیماری، تنش‌های اجتماعی و ریسک‌های ژئوپلیتیکی این منطقه کم‌رنگ‌تر شدند؛ هرچند به دلیل درگیری‌های موجود در افغانستان، لیبی، سومالی، سوریه و یمن، همچنان نااطمینانی منطقه‌ای در سطح بالایی قرار داشت. در این حوزه، شرایط بازار کار همچنان ضعیف و بی‌ثبات بود؛ نرخ بیکاری طی نیمه دوم سال ۲۰۲۰ در سطوح بالایی قرار داشت و در کشورهایی نظیر اردن به حدود ۲۵ درصد رسید. نرخ بیکاری جوانان نیز که به طور ساختاری در بسیاری از کشورهای این حوزه در سطوح بالایی قرار داشت، بار دیگر افزایش یافت و طی فصل چهارم سال ۲۰۲۰ به حدود ۳۲ درصد در مراکش، ۳۶/۵ درصد در تونس و ۵۵ درصد در اردن رسید.

۱- کشورهای حوزه خاورمیانه و شمال آفریقا

گزارش اقتصادی و ترازنامه سال ۱۳۹۹

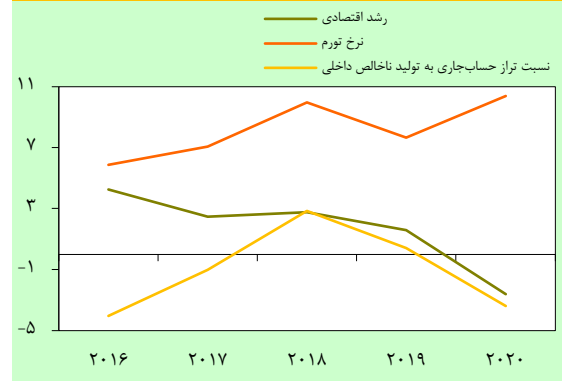
جدول ۱-۳- برخی شاخص‌های عمده اقتصادهای حوزه خاورمیانه، شمال آفریقا، افغانستان و پاکستان (درصد)

تراز حساب جاری		نرخ تورم		رشد اقتصادی		
به تولید ناخالص داخلی	۲۰۱۹	۲۰۲۰	۲۰۱۹	۲۰۲۰	۲۰۱۹	
-	-	۳/۲	۳/۵	-۲/۸	۲/۸	جهان
-۳/۳	۰/۷	۱۰/۸	۷/۸	-۲/۷	۱/۳	خاورمیانه، شمال آفریقا، افغانستان و پاکستان (حوزه مناب)
-۳/۶	۱/۱	۱۰/۸	۸/۱	-۳/۰	۱/۰	خاورمیانه و شمال آفریقا (حوزه منا)
-۳/۳	۲/۸	۹/۰	۶/۳	-۳/۸	۰/۱	اقتصادهای صادرکننده نفت
-۱/۱	۵/۵	۱/۳	-۱/۵	-۴/۷	۱/۰	اقتصادهای عضو شورای همکاری خلیج فارس (GCC)
-۳/۷	-۵/۹	۶/۹	۹/۶	-۰/۵	۳/۹	اقتصادهای نوظهور با درآمد متوسط
-۱۳/۱	-۹/۶	۸۹/۷	۳۳/۴	-۴/۲	-۰/۶	اقتصادهای در حال توسعه کم‌درآمد

ماخذ: صندوق بین‌المللی پول، گزارش «چشم‌انداز اقتصاد منطقه‌ای (خاورمیانه و شمال آفریقا)»، اکتبر ۲۰۲۲ و اکتبر ۲۰۲۳

مورد سطح تولید نفت به توافق برسند. به علاوه، تاثیر همه‌گیری کووید-۱۹ صنعت نفت را تحت تاثیر قرار داد و برای اولین بار در تاریخ جهان قیمت نفت ایالات متحد را منفی کرد. در ۲۰ آوریل قیمت قرارداد آتی ماه می ۲۰۲۰ برای نفت وست تگزاس اینترمدیت^(۱) (WTI) از ۱۸ دلار در هر بشکه به ۳۷- دلار در هر بشکه سقوط کرد. تولیدکنندگان نفت با انبوهی از نفت خام مواجه بودند که آنها را ناچار به یافتن فضایی برای ذخیره مازاد عرضه کرد. همچنین، قیمت نفت خام برنت نیز کاهش یافت و در ۲۱ آوریل به حدود ۹ دلار در هر بشکه رسید که نسبت به قیمت ۷۰ دلار در ابتدای سال کاهش قابل ملاحظه‌ای بود.

نمودار ۱-۳- برخی شاخص‌های عمده اقتصادی حوزه خاورمیانه و آسیای مرکزی (درصد)

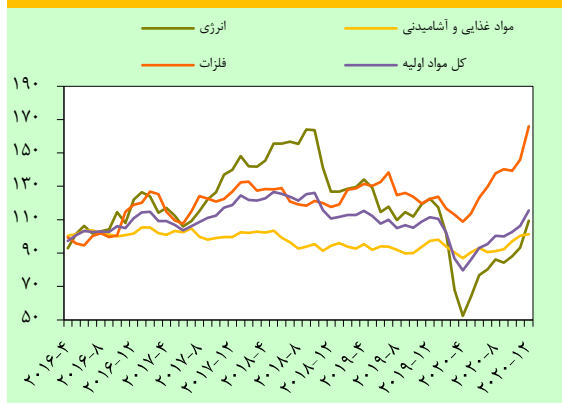

۱-۴- تحولات قیمت مواد اولیه

در سال ۲۰۲۰، شیوع همه‌گیری کووید-۱۹ شوک منفی بی‌سابقه‌ای در تقاضای نفت ایجاد کرد که منجر به سقوط قیمت نفت شد. به دلیل تعطیلی مشاغل و کسب و کارها توسط دولت‌ها در سراسر جهان و اعمال محدودیت‌های قرنطینه، تقاضای جهانی نفت پس از ۹ سال روند افزایشی، به شدت کاهش یافت.

جنگ قیمت نفت بین روسیه و عربستان سعودی در ماه مارس ۲۰۲۰ زمانی آغاز شد که دو کشور نتوانستند در

نمودار ۱-۴- شاخص قیمت مواد اولیه (۱۰۰=۲۰۱۶)

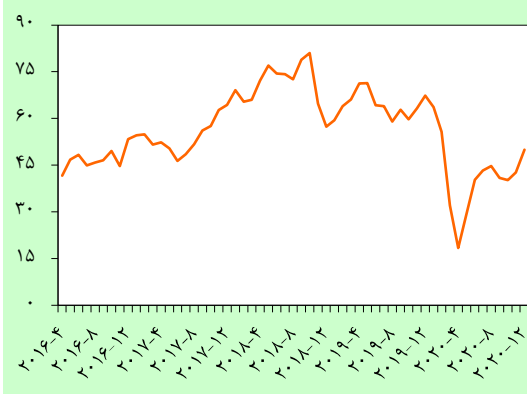

۱- West Texas Intermediate (WTI).

فصل ۱ خلاصه‌ای از وضع اقتصادی جهان

متحد بود. طی سال ۲۰۲۰، قیمت مس و آهن که نقش کلیدی در ساخت و ساز و تولید دارند به ترتیب به میزان ۳۰ و ۳۵ درصد افزایش یافتند. شاخص قیمت فلزات گرانبها پس از اوت ۲۰۲۰ که به حداکثر میزان خود در این سال رسیده بود، در پایان سال با ۶ درصد کاهش مواجه شد. شاخص قیمت مواد غذایی و آشامیدنی طی سال ۲۰۲۰ به میزان ۲۰ درصد افزایش یافت که بخش عمده‌ای از آن ناشی از افزایش قیمت جهانی روغن‌های نباتی (به میزان ۴۵ درصد) و غلات (به میزان ۴۰ درصد) بود. در نیمه دوم این سال، شاخص قیمت بسیاری از غلات نظیر گندم، ذرت، دانه‌های سویا و روغن نخل (پالم) با جهش مواجه شد.

نمودار ۱-۵- قیمت نفت خام برنت (دلار)

در تابستان ۲۰۲۰، با خروج کشورها از قرنطینه و موافقت سازمان کشورهای صادرکننده نفت (اوپک) با کاهش عمده تولید نفت خام، قیمت نفت تا پایان سال، شروع به بازگشت کرد و خوش‌بینی نسبت به عرضه برنامه‌ریزی‌شده واکسن‌های متعدد کووید-۱۹ بازار نفت را بهبود بخشید. نفت وست تگزاس اینترمدیت (WTI) سال ۲۰۲۰ را با قیمت ۴۹ دلار در هر بشکه و نفت خام برنت با قیمت ۵۱ دلار در هر بشکه به پایان رساند.

در سال ۲۰۲۰، تقاضای جهانی زغال سنگ بزرگترین کاهش خود را از زمان جنگ جهانی دوم تجربه کرد و نسبت به سال قبل ۵ درصد کاهش یافت. این کاهش که بیشتر طی ماه‌های ابتدایی سال رخ داد ناشی از آب و هوای معتدل، قیمت‌های رقابتی گاز و قرنطینه‌های گسترده در چین بود. به دلیل عملکرد قوی اقتصاد چین، ادامه بهبود اقتصاد هند و سرمای استثنایی در شمال شرق آسیا طی ماه دسامبر، تا پایان سال ۲۰۲۰ تقاضای زغال سنگ به بالاتر از سطح قبل از همه‌گیری کووید-۱۹ افزایش یافت.

پس از رشد بیش از ۲ درصدی در سال ۲۰۱۹، مصرف جهانی گاز در سال ۲۰۲۰ حدود ۴ درصد کاهش یافت، زیرا همه‌گیری کووید-۱۹ مصرف جهانی انرژی را کاهش داد؛ اما قیمت‌های پایین گاز و سیاست‌های جهانی آب و هوای پاک، مشوق مصرف بیشتر گاز به جای دیگر آلاینده‌های انرژی مانند نفت و زغال‌سنگ شد.

شاخص قیمت فلزات اصلی طی ماه‌های اوت ۲۰۲۰ تا فوریه ۲۰۲۱ به میزان ۳۰ درصد افزایش یافت که عمدتاً ناشی از بهبود فعالیت‌های اقتصادی در چین و اقتصادهای پیشرفته و خوشبینی در خصوص محرک‌های مالی اعمال شده در ایالات